

κλπ., ἀφόβως καὶ ἀβλαβῶς. Πεποθήσις εἰς τὴν θεῖαν ὑπεράσπιν γαληνίζει πάντοτε τὸν νοῦν, ἐν μέσῳ κινδύνων καὶ στερήσεων ἀναπορεύκτων εἰς τὰς βαρβάρους ταύτας χώρας.

ΒΙΟΣ ΤΟΥ ΚΑΡΤΕΣΙΟΥ.

Συνέχεια καὶ τέλος. Ἰδε σελ. 67-68.

Ἡ ὙΠΕΡΟΧΗ τοῦ Καρτεσίου πρὸς τοὺς περισσοτέρους τῶν συγχρόνων, ἡ φύσις τῶν πραγματευθέντων ὑπ' αὐτοῦ ὑποκειμένων, καὶ ἡ σφοδρὰ συγκίνησις τὴν ὁποίαν ἐπροξενούσαν τὰ συγγράμματά του εἰς ὅλων τὰ πνεύματα, ἦτον ἀδύνατον νὰ μὴν ἐξοπλίσωσι κατὰ τῆς ἀναπαύσεώς του τὴν ζηλοτυπίαν, τὴν ἀμάθειαν, καὶ τὴν δεισιδαιμονίαν. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ νεωτεριστοῦ ἤρχισαν ἀπὸ κατακρίσεις, ἤλθον ἔπειτα εἰς φιλονεικίας, καὶ τελευταῖον εἰς καταδρομὴν. Αὕτη δ' ἐπὶ τοσοῦτον ἐσφοδρύνθη, ὥστε ὁ Καρτέσιος, ἂν καὶ ὑπερηγάπα τὴν ἀνεξαρτησίαν, καὶ, καθὼς αὐτὸς ἔλεγε, τόσῃ τιμῇ διώριζεν εἰς τὴν ἐλευθερίαν του, ὥστε ὅλοι οἱ βασιλεῖς τῆς γῆς δὲν ἤμπορούσαν νὰ τὴν πληρώσωσιν, ἐδέχθη ὅμως τὸ πρόβλημα τῆς βασιλείας τῆς Σουηκίας Χριστίνης νὰ προσδράμῃ δι' ἡσυχίαν του εἰς τὴν αὐλήν της, καὶ μὲ δίκαιον λόγον. Καθὼς ἔπασχε τότε, γλυκύτατον ἔπρεπε νὰ ἦναι εἰς αὐτὸν νὰ ποθῇται ἀπὸ μεγάλῃν βασιλισσαν, καὶ νὰ προσκαλῇται πλησίον της, καὶ ἡ τοιαύτη τιμὴ ἔπρεπεν ἀκόμη νὰ συνεργήσῃ εἰς τὸ ν' ἀποστομώσῃ τοὺς διώκτας του. Απεφάσισε λοιπὸν ν' ἀρήσῃ τὴν εἰς Ἐγμουνδον προσφιλεστάτην αὐτοῦ ἀναχώρησιν, καὶ νὰ ὑπάγῃ νὰ ζῇσιν εἰς τὸ τραχὺ τῆς Σουηκίας κλίμα. Φθάσας δὲ εἰς τὴν αὐλήν, ἡξιώθη ἐπιφανεστάτης ὑποδοχῆς παρὰ τῆς βασιλείας, καὶ ὅ,τι εἰς ἄλλους ἤθελε φανῇ δυστύχημα, αὐτὸς ἐξήγησε καὶ ἀπῆλυσεν ὡς χάριν, τὸ νὰ ἦναι ἐξηρημένος ἀπὸ τὰς αὐλικὰς παρατάξεις, καὶ νὰ φαίνεται εἰς τὸ παλάτιον, ὡς ἄλλος μόνον προσκληθῇ. Πρὸς ἀνταλλαγὴν ὅμως τῆς ἐλευθερίας ταύτης, ἡ βασίλισσα τὸν ἠθέλησε νὰ ἔρχηται καθημερινῶς, τὴν πέμπτην ἑωθινήν ὥραν, νὰ συνομιλῇ μετ' αὐτῆς εἰς τὴν βιβλιοθήκην της. Ἀναγκαζόμενος διὰ τὴν ὑποχρέωσιν ταύτην ν' ἀλλάξῃ διαίταν, ἐνῶ καὶ τότε καὶ πάντοτε εἶχε μεγάλην χρεῖαν ἀναπαύσεως, καὶ τὰ τῆς ὑγείας του ἀπαιτοῦσαν πολλὴν θεραπείαν, δὲν ἤμπορεσεν ὁ φιλόσοφος ν' ἀνθέξῃ, καὶ μάλιστα εἰς κλίμα ψυχρότατον, καὶ εἰς τὴν ἀκμὴν τοῦ χειμῶνος. Ἐκτυπήθη δὲ μετ' ὀλίγον ἀπὸ κατάρβουν στηθικὸν φανερωθέντα μὲ παραφροσύνην, καὶ ἀπέθανε τὴν 11ην Φεβρουαρίου, 1650, πρὶν ἀκόμη τελειώσῃ τὸ πεντηκοστὸν τέταρτον ἔτος τῆς ἡλικίας του. Ἡ βασίλισσα ἠθέλησε νὰ τὸν θάψωσιν εἰς τὰ μνήματα τῶν ἀρίστων τῆς Σουηκίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀπαίτησιν τοῦ πρέσβους τῆς Γαλλίας ἐτάφη εἰς τὸ

κοιμητήριον τῶν συμπατριωτῶν του, καὶ τὸ λείψανον αὐτοῦ ἀνεκομίσθη εἰς Παρισίους κατὰ τὸ 1666.

Ἐσημειώσαμεν ἤδη πρὸς τιμὴν τῆς Γαλλίας ὅτι αἱ καταδρομαὶ, ὅσας ἔπαθεν ὁ Καρτέσιος, ἐκινήθησαν ὅλαι ἀπὸ ξένους· πρέπει δὲ νὰ προσθέσωμεν ὅτι τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ζῶντος ἀκόμη, ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη εἰς τὴν πατρίδα του. Ὁ Καρδινάλιος Μαζαρίνος ἐνήργησε νὰ τὸν δοθῇ εἰς τὰ 1647, μὲ τὸν πλέον ἐντιμὸν τρόπον, ἐτήσιος συντάξις 3,000 λιτρῶν, ἥτις, μὲ ὅλας τὰς ταραχὰς τοῦ βασιλείου, ἐπληρώθη τακτικᾶ. Τὸν ἐδόθη ἀκόμη τὸ ἀκολουθον ἔτος χρυσόβουλλον ἄλλης συντάξεως ἀξιολογωτέρας, μὲ μεγίστους ἐπαίνους συνωδευμένον. Ἀλλ' ἀφοῦ ἐπλήρωσε τὸ σύνθηδες δόσιμον, δὲν ἤκουσε πλέον λόγον περὶ αὐτοῦ· δι' ὃ καὶ ἔλεγεν, ὅτι ποτὲ δὲν ἠγόρασεν ἀκριβωτέραν διζθήραν.

Ὁ φιλόσοφος οὗτος ἐζησεν ἄγαμος, καὶ ἀπέθανεν ἄτεκνος. Φαίνεται ὅμως, ὅτι εὗρισκεν ἰδιαίτερον φίλτρον εἰς τὴν συναναστροφὴν τῶν γυναικῶν, κ' ἐνοστιμεύετο πολὺ τὴν συνομιλίαν των. Εἶχε θυγατέρα ἀνέγγυον, ὀνόματι Φραγκίνην, τὴν ὁποίαν ἀνέτρεφε πλησίον του μὲ πολλὴν φιλοστοργίαν καὶ ἀγάπην. Τὴν ἔχασε δὲ κατὰ τὸ 1640 εἰς Ἀμεσφόρτον, κ' ἐλυπήθη σφοδρῶς διὰ τὸν θάνατόν της. Αἱ ἠθικαὶ ἀρεταὶ του εἶχον ὁμοίως μὲ τὰς νοητικὰς ὕψλόν καὶ ἀρρενικὸν χαρακτῆρα, συγκερασμένον ὅμως μὲ τὴν διάθεσιν τῆς ἀληθοῦς μετριοφροσύνης, μὲ τὴν ἔξιν τῆς μετριοπαθείας, καὶ μὲ τῶν ἡθῶν τὴν ἀπλότητα.

Ἡ Γαλλικὴ Ακαδημία ἐπρόβαλε τὸ ἐγκώμιον τοῦ Καρτεσίου κατὰ τὸ 1765, καὶ ὁ Ὡμαῦς ἐκέρδησε τὸ βραβεῖον. Ὁ λόγος τούτου εἶναι γεγραμμένος μὲ καλλίστην προαίρεσιν. Πλὴν εἰς πολλὰ μέρη δυσκόλον ἦτον εἰς τὸν ἐγκωμιαστήν νὰ διακρίνῃ ἀκριβῶς τὰ ἐπαινετὰ καὶ τὰ ψεκτὰ πρὸς τούτοις, καὶ ἂν ἦτον ἱκανὸς νὰ κάμῃ τοιαύτην διάκρισιν, ἡ συνήθεια τὴν ἀπηγόρευεν. Ὁ Βολταῖρος συνεχάρη μεγάλως τὸν Ὡμαῖν διὰ τὸν λόγον τούτον. Ἀλλ' ὅτε αὐτὸς ἠθέλησε νὰ γράψῃ περὶ τοῦ Καρτεσίου εἰς ἴδιον αὐτοῦ ὄνομα, πολλὰ διάφορον δρόμον ἤκολούθησε, κ' ἐφάνη ἴσως αὐστηρότερος τοῦ δέαντος.

Ἐκ τοῦ εἰρημένου Ἐγκωμιαστικοῦ Λόγου τοῦ ρήτορος Ὡμαῖ, καταχωροῦμεν τὸν Πρόλογον καὶ Ἐπίλογον, κατὰ τὴν μετάφρασιν τοῦ κυρίου Ν. Βάμβα.

Ὅτε ἡ κόνις τῶν λειψάνων τοῦ Καρτεσίου, γεννηθέντος μὲν ἐν τῇ Γαλλίᾳ, τελευτήσαντος δὲ ἐν τῇ Σουηκίᾳ, μετεκομίσθη εἰς Παρισίους ἐκ τῆς Στοχολμῆς δεκαεξ ἔτη μετὰ τὴν ἀποβίωσιν αὐτοῦ· ὅτε οἱ σοφοὶ συνηγμένοι ἐν τῷ ναῷ ἀπέδιδον εἰς τὸν νεκρὸν αὐτοῦ τὰς τιμὰς, τὰς ὁποίας ζῶν ἐκεῖνος οὐδέποτε

ἀπήλαυσε· ὅτε, τέλος πάντων, ὁ ῥήτωρ ἡτοιμάζετο νὰ προσφέρῃ τὸ ἐγκώμιον τοῦ πενθομένου μεγάλου ἀνδρός, ἐξαίφνης ἤλθε προσταγὴ τοῦ Κράτους ἀπαγορεύουσα τὴν ἐπικήδειον ταύτην τιμὴν. Ἐνόμιζον βέβαια τότε, ὅτι μόνοι οἱ δυνατοὶ τῆς γῆς εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ἐγκωμιάζωνται· καὶ ἐφοβοῦντο μὴ δώσωσιν εἰς τὸ ἔθνος τὸ, ὡς αὐτοὶ ἐστοχάζοντο, ἐπικίνδυνον παράδειγμα νὰ τιμᾷ τὸν μηδὲν ἄλλο ἀγαθὸν ἔχοντα πλὴν ἀρετῆς καὶ ὑπεροχῆς πνεύματος.

Ἀλλ' ἐγὼ ἔρχομαι σήμερον μετὰ ἑκατὸν ἔτη νὰ προσφέρω τοῦτο τὸ ἐγκώμιον, τὸ ὁποῖον εἶθε νὰ φανῇ ἄξιον καὶ τοῦ ἐγκωμιαζομένου καὶ τῶν σοφῶν ἀκροατῶν. Εἰς τὸν αἰῶνα τοῦ Καρτεσίου δὲν ἦτον ἴσως ἀκόμη καιρὸς νὰ ἐγκωμιασθῇ κατ' ἄξιον ὁ Καρτέσιος. Μόνος ὁ χρόνος κρίνει τοὺς φιλοσόφους, καθὼς καὶ τοὺς βασιλεῖς, καὶ ἀπονέμει εἰς ἕκαστον καὶ τιμὴν καὶ τάξιν τὴν πρέπουσαν. Ὁ χρόνος ἀνέτρεψε μὲν τὰς φιλοσοφικὰς δόξας τοῦ Καρτεσίου, τὸ κλέος ὅμως αὐτοῦ διαμένει αἰώνιον. Ὁ Καρτέσιος ὁμοιάζει μὲ τοὺς πεσόντας ἐκ τοῦ θρόνου αὐτῶν βασιλεῖς, οἵτινες, καὶ ἐπ' αὐτῶν τῶν ἐρειπίων τῆς βασιλείας καθήμενοι, φαίνονται ὅτι ἐγεννήθησαν διὰ νὰ βασιλεύωσιν. Ἐνόςψῃ ἡ φιλοσοφία καὶ ἡ ἀλήθεια ἔχουσι χώραν τινὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ὁ θέσας πρῶτος τῶν γνώσεων ἡμῶν τὰ θεμέλια, καὶ ἀναδημιουργήσας, γὰ εἶπω οὕτω, τὸν ἀνθρώπινον νοῦν, θέλει τιμᾶσθαι πάντοτε. Ὁ Καρτέσιος θέλει ἐγκωμιάζεσθαι καὶ ἀπὸ θαυμασμὸν, καὶ ἀπὸ εὐγνωμοσύνην, καὶ δι' αὐτὸ ἀκόμη τὸ συμφέρον· διότι, ἂν ἡ ἀλήθεια ᾗται ἀγαθὸν, συμφέρει νὰ ἐνθαρρύνωνται οἱ ζητοῦντες αὐτήν.

Πρὸ τῶν ποδῶν τοῦ ἀνδριάντος τοῦ Νεύτωνος ἔπρεπε νὰ προσφέρω τοῦτον τὸν ἔπαινον· μᾶλλον δὲ, τοῦ Νεύτωνος αὐτοῦ ἔργον ἤθελεν εἶσθαι νὰ ἐπαινέσῃ τὸν Καρτέσιον· τίς ἄλλος παρ' ἐκεῖνον ἠδύνατο κάλλιον νὰ μετρήσῃ τὸ πρὸ αὐτοῦ διατρεχθὲν στάδιον; Ὁ ἀπλοῦς ἐξίσου καὶ μέγας οὗτος ἀνὴρ ἤθελεν ἀνακαλύψειν εἰς ἡμᾶς ὅσας εἰς τὸν νοῦν αὐτοῦ ἐννοίας ἐγέννησαν τοῦ Καρτεσίου αἱ ἐννοιαί. Ὑπάρχουσι μὲν ἀλήθειαι ἄκαρποι, καὶ νεκραὶ, νὰ εἶπω οὕτω, ἐξ ὧν οὐδεμία πρόοδος γίνεται εἰς τὴν τῆς φύσεως σπουδὴν· ὑπάρχουσιν ὅμως καὶ ἀπάται μεγάλων ἀνδρῶν, αἵτινες κατασταίνονται πολύγονοι ἀφορμαὶ ἀληθείας.

Τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα προώδευσε βέβαια πολὺ μακρότερα μετὰ τὸν Καρτέσιον, ὁ Καρτέσιος ὅμως προητοίμασε καὶ εὐκόλυνε τὴν πρόοδον. Ἄς ἐγκωμιάζωμεν τὸν Μαγελάνον, ὅστις περιέπλευσε τὴν γῆν· ἄς ἀποδίδωμεν ὅμως τὴν δικαίαν τιμὴν εἰς τὸν Κολόμβον, ὅστις πρῶτος ὑπωπτεύθη, ἐζήτησε, καὶ ἀνεκάλυψε τὸν νέον κόσμον. Ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ τὰ πάντα θέλουσιν ἀναφέρεσθαι εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ ἀρετήν.

Ἰσως εὐρίσκονται εἰς τὸ ἔθνος μου ἄνθρωποι, οἵτινες δὲν ἤθελον συγχωρήσειν εἰς ἐμὲ, ἐὰν ἐγκωμιάζον φιλόσοφον ἐπὶ ζῶντα· ἀλλ' ὁ Καρτέσιος ἐτελεύτησεν· ἑκατὸν καὶ δεκαπέντε ἔτη παρήλθον, ἀποῦ ἔπαυσε νὰ ζῇ. Δὲν εἶναι λοιπὸν φόβος· οὔτε ἡ ὑπερηφάνια νὰ προσβληθῇ, οὔτε ὁ φθόνος νὰ παροξυνθῇ.

Διὰ νὰ κρίνωμεν δὲ τὸν Καρτέσιον, καὶ νὰ εὐρώμεν ὅσον ἐνὸς ἀνθρώπου πνεῦμα ἐπρόσθεσεν εἰς ὅλον τοῦ ἀνθρώπινου γένους τὸ πνεῦμα, πρέπει νὰ ἰδῶμεν εἰς ποίαν ἐποχὴν εὐρίσκετο. Θέλω λοιπὸν παραστήσει τῆς φιλοσοφίας καὶ τῶν ἐπιστημῶν τὴν κατάστασιν, ὅτε ἐγεννήθη οὗτος ὁ μέγας ἀνὴρ. Θέλω δεῖξειν ὅσα ἡ φύσις γενναίως ἐχάρισεν εἰς αὐτὸν, καὶ τίνι τρόπῳ προητοίμασε δι' αὐτοῦ τὴν μεταβολὴν ταύτην, τῆς ὁποίας ἐστάθη τοσοῦτον μεγάλη ἡ δύναμις. Μετὰ ταῦτα θέλω ἱστορήσει τὰς ἐννοίας αὐτοῦ, ἐξ ὧν καὶ αὐταὶ αἱ ψευδεῖς θέλουσι φανῇ ἐνδεδυμέναι δὲν ἐξεύρω τί μεγαλοπρεπές. Θέλομεν ἰδεῖ τὸ ἀνθρώπινον πνεῦμα καταλαμπόμενον ὑπὸ νέου τινὸς φωτός, νὰ ἀνοίγῃ τοὺς ὀφθαλμούς, νὰ κινῆται, καὶ ν' ἀκολουθῇ τοῦ Καρτεσίου τὰ βήματα. Ἀλλ' ἐν μέσῳ τῆς παγκοσμίου ταύτης κινήσεως, θέλομεν ἐπιστρέψει πάλιν εἰς τὸν Καρτέσιον, καὶ, ἀποῦ θεωρήσωμεν τὸν ἄνθρωπον καθ' ἑαυτὸν, ἀποῦ ἐξετάσωμεν, ἂν εἰς τοὺς μεγάλους νόας χρεωστῇται ἡ εὐδαιμονία, ἴσως θέλομεν κλαῦσειν, ὅτι διὰ τὸ συμφέρον τοῦ ἀνθρώπινου γένους, καὶ διὰ τὴν ἑαυτῶν δυστυχίαν, κατεδίκασεν αὐτοὺς ἡ φύσις νὰ ᾗται μεγάλοι ἄνδρες.

Οὗτος μὲν ὁ Πρόλογος· ὁ δ' Ἐπίλογος ὁ ἐξῆς·—

ἔχων ὁ Καρτέσιος τοιαῦτα φρονήματα, τοιαύτην φύσιν καὶ δόξαν, ἐμελλε ν' ἀπαντήσῃ τὸν φθόνον καὶ εἰς τὴν Στοχόλημν, ὡς εἰς τὴν Ῥηνοπεραίαν, εἰς τὴν Ἄγαν, καὶ εἰς τὸ Ἀμστελδάμον. Πανταχοῦ κατεδίωκεν αὐτὸν ὁ φθόνος, ἀπὸ πόλεως εἰς πόλιν, ἀπὸ κλίματος εἰς κλίμα· οὐδ' αὐταὶ αἱ θάλασσαι δὲν ἔστησαν τὴν καταδρομὴν αὐτοῦ. Τότε μόνον ἔπαυσεν, ὅτε ἶδε τάφον ἐν τῷ μεταξύ· τότε μειδιάσας ὀλίγον ἐπὶ τοῦ μνήματος, ἔτρεξεν εἰς τὴν πόλιν τῶν Παρισίων, ἀκούσας τὴν φήμην τοῦ Κορνηλίου καὶ Τουρέννου.

Ἄνδρες μεγαλοφυεῖς, οὗ τινος τόπου καὶ ἂν ἦσθε, ἰδοὺ ποία εἶναι ἡ τύχη σας! δυστυχίαι, καταδρομαί, ἀδικίαι, περιφρονήσεις τῶν αὐλῶν, ἀδιαφορία τοῦ λαοῦ, συκοφαντίαι τῶν ἀντιζήλων, ἡ τῶν ὅσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι ἀντιζήλοί σας, πτωχεῖα, ἐξορία, καὶ ἴσως θάνατος ἀδοξος πενταχοσίας λεύγας μακρὰν τῆς πατρίδος σας! Ἰδοὺ ποία θέλουσιν εἶσθαι αἱ ἀμοιβαὶ σας! Ἀλλὰ πρέπει διὰ ταῦτα νὰ παραιτηθῇτε ἀπὸ τῶν ἀνθρώπων τὸν φωτισμόν; Οὐχί, βέβαια· ἀλλὰ, καὶ ἂν θελήσητε, εἰσθε κύριοι νὰ κάμητε

τοῦτο; Εἶναι ἄραγε εἰς τὴν ἐξουσίαν σας νὰ χαλινώσῃτε τὴν μεγαλοφυΐαν σας, καὶ νὰ ἀντισταθῇτε εἰς τὴν ὀρμητικὴν αὐτῆς καὶ φοβερὰν κίνησιν; Δὲν εἴσθε γεννημένοι διὰ νὰ σκέπτησθε; Δὲν εἴσθε τεθειμένοι ἐν τῷ κόσμῳ, ὡς ὁ ἥλιος, διὰ νὰ φωτίζετε; Δὲν ἐλάβετε, ὡς αὐτός, ἰδίαν πρὸς τοῦτο κίνησιν; Ὑποτάσσεσθε λοιπὸν εἰς τὸν δεσπύζοντα νόμον, καὶ ποτὲ μὴ νομίσῃτε, ὅτι εἴσθε δυστυχεῖς. Τί εἶναι πρὸς τὴν ἀλήθειαν ὅλοι σας οἱ ἐχθροί; Αὕτη μόνη εἶναι αἰώνιος, πάντα δὲ τὰ ἄλλα παρέρχονται.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι ἡ ἰδική σας ἀνταμοιβή· αὕτη εἶναι ἡ τροφή τῆς μεγαλοφυΐας σας· αὕτη τὸ ὑποστήριγμα τῶν ἀγώνων σας. Χιλιάδες ἀνοήτων, ἀδιαφόρων, καὶ βαρβάρων, σὰς κατατρέχουσι καὶ σὰς περιφρονοῦσιν. Ἀλλ' εἰς τὸν αὐτὸν καιρὸν εὐρίσκονται καὶ ψυχαί, μὲ τὰς ὁποίας αἱ ἰδικαί σας ψυχαὶ ἀνταποκρίνονται ἀπ' ἄκρων ἕως ἄκρων τῆς γῆς· συλλογίσθητε, ὅτι συμπάσχουσι μὲ σᾶς, συσκέπτονται μὲ σᾶς. Συλλογίσθητε, ὅτι οἱ προτελευτήσαντες ὑπὲρ δύο χιλιάδας ἔτη, Σωκράτης καὶ Πλάτων, εἶναι φίλοι σας. Συλλογίσθητε, ὅτι καὶ εἰς τοὺς μετὰ ταῦτα χρόνους θέλουσιν εὐρεθῆν ἄλλαι ψυχαί, εἰς τὰς ὁποίας τὰ συγγράμματά σας θέλουσι προξενεῖν ἡδονὴν καὶ ὠφέλειαν. Ἐνα λαὸν καὶ μίαν οἰκογένειαν συγκροτεῖτε μὲ ὅλους τοὺς μεγάλους ἄνδρας, ὅσοι ποτὲ ὑπῆρξαν, ἢ μέλλουσι νὰ ὑπάρξωσι.

Δὲν εἴσθε προωρισμένοι νὰ ζήσητε εἰς μίαν στιγμὴν χρόνου, ἢ εἰς μικρότατον μέρος τοῦ παντός. Ζῆτε λοιπὸν αἰωνίως καθ' ὅλην τὴν οἰκουμένην. Ἐκτείνετε τὴν ζωὴν σας εἰς ὅλην τοῦ ἀνθρωπίνου γένους τὴν διαμονήν. Φέρετε ἀκόμη ὑψηλότερα τὴν διάνοιάν σας. Δὲν βλέπετε ποῖαν οἰκειότητα ἔχετε μὲ τὸν Θεόν; Λάβετε ἐνώπιον αὐτοῦ τὸ πρέπον θάρρος εἰς τοὺς φίλους τῆς ἀληθείας. Τί; σᾶς βλέπει ὁ Θεός, σᾶς ἀκούει, σᾶς ἀγαπᾷ, καὶ εἶναι ποτὲ δυνατόν νὰ δυστυχήτε; Ἀλλ' ἐὰν τέλος πάντων χρειάζησθε καὶ τῶν ἀνθρώπων τὴν μαρτυρίαν, τολμῶ ἐγὼ νὰ σᾶς ὑποσχεθῶ αὐτὴν, οὐχὶ ἀβέβαιον καὶ ἀδύνατον, ὅποια εἶναι εἰς τοῦτο τὸ μικρὸν διάστημα τῆς ζωῆς, ἀλλὰ παγκόσμιον καὶ αἰώνιον. Δὲν βλέπετε τὸν μέλλοντα χρόνον, ὅτι προχωρεῖ καὶ φωνάζει εἰς ἕκαστον, «Παῦσε τὰ δάκρυά σου· ἔρχομαι νὰ σὲ ἀποδώσω δικαιοσύνην, καὶ νὰ τελειώσω τὰ δεινὰ σου. Ἐγὼ εἶμαι, ὅστις δίδω τὴν ζωὴν εἰς τοὺς μεγάλους ἄνδρας. Ἐγὼ, ὅστις διὰ τῶν βράχων καὶ πάγων μετέφερα εἰς τοὺς Παρισίους τὰ λείψανα αὐτοῦ. Ἐγὼ, ὅστις βλέπω μὲ καταρρονητικὸν ὄμμα τὰ μαυσωλεῖα ταῦτα τὰ ὑψωμένα εἰς πολλοὺς ναοὺς πρὸς τιμὴν ἀνθρώπων, οἵτινες ἄλλο δὲν ἐστάθησαν παρὰ δυνατοί. Ἐγὼ, ὅστις τιμῶ ὡς ἱερὸν τὸν ἀπελέκτον λίθον τὸν καλύπτοντα τὴν κόκκιν τῶν λειψάνων τοῦ μεγάλου

ἀνδρός. Ἐνθυμοῦ ὅτι ἡ ψυχὴ σου εἶναι ἀθάνατος· ὅτι καὶ τὸ ὄνομά σου τοιοῦτον θέλει εἶσθαι. Ὁ καιρὸς παρέρχεται, αἱ στιγμαὶ ἢ μία τὴν ἄλλην διαδέχονται, τοῦ βίου τὸ ὄνειρον διαλύεται. Πρόσμεινε ἀκόμη ὀλίγον, καὶ θέλεις ζῇ διὰ παντός· θέλεις συγχωρήσῃ τὰς ἀδικίας τοῦ αἰώνος σου, τὴν σκληρότητα τῶν ὑβριστῶν σου, καὶ εἰς τὴν φύσιν αὐτὴν, ὅτι σὲ ἐκλεξε, διὰ νὰ διδάσκῃς καὶ νὰ φωτίζῃς τοὺς ἀνθρώπους.»

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΧΑΡΙΤΟΣ, ΚΑΙ ΤΟΥ ΘΡΟΝΟΥ ΤΗΣ ΚΡΙΣΕΩΣ.

ΣΑΦΩΣ καὶ κατ' ἐπανάληψιν προλέγουσιν αἱ Γραφαί, ὅτι ὁ παντοδύναμος Υἱὸς τοῦ Θεοῦ καὶ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου μέλλει νὰ ἔλθῃ ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ μετὰ δυνάμεως καὶ δόξης πολλῆς,—μετὰ μυριάδων τῶν ἁγίων ἀγγέλων αὐτοῦ,—νὰ καθίσῃ ἐπὶ τοῦ μεγάλου λευκοῦ ἐνδόξου θρόνου, καὶ νὰ παρασταθῶσιν εἰς αὐτὸν ὅλα τὰ ἔθνη τῆς γῆς, οἱ ζῶντες καὶ οἱ νεκροί, διὰ νὰ κριθῶσιν ἕκαστος κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ. Πᾶς ἄνθρωπος, ἀπὸ τοῦ Ἀδάμ μέχρι τοῦ ἐσχάτου τῶν ἀπογόνων του, θέλει σταθῆν ἐνώπιον τοῦ δικαστικοῦ βήματος, καὶ πᾶν ἔργον, εἴτε φανερόν εἴτε κρυπτόν, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε πονηρὸν, θέλει τότε ἐκτεθῆν εἰς κρίσιν. Κατὰ τὴν μεγάλην ἐκείνην ἡμέραν ὁ Κύριος ἡμῶν θέλει διαχωρίσιν ἀπ' ἀλλήλων τὸ ἀπειράριθμον πλῆθος τῶν δικαίων καὶ ἀδίκων, ὡς ὁ ποιμὴν διαχωρίζει τὰ πρόβατα ἀπὸ τῶν ἐρίφων, θέτων τοὺς μὲν ἐκ δεξιῶν, τοὺς δὲ ἐξ ἐναντίων· καὶ θέλει ἐκφωνήσῃ τὴν ἀπόφασιν, πρὸς τοὺς μὲν, Δεῦτε οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρὸς μου, κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου· πρὸς τοὺς δὲ, Πορεύεσθε ἀπ' ἐμοῦ οἱ κατηραμένοι εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τὸ ἡτοιμασμένον τῷ διαβόλῳ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ. Καὶ ἡ ἀπόφασις αὕτη θέλει εἶσθαι ἀμετάσπρεπτος· δεῖσεις καὶ δάκρυα θέλουσι εἶσθαι τότε ἀνίσχυρα. Οἱ δίκαιοι θέλουσι ἀμέσως εἰσελθεῖν εἰς τὴν αἰώνιον εὐδαιμονίαν, οἱ δὲ πονηροὶ εἰς τὴν αἰώνιον καταδίκην. Εἰς τὴν μεγάλην αὐτὴν ἡμέραν σπεύδομεν ἅπαντες, καὶ ἕκαστος ἡμῶν ἀνάγκη πᾶσα νὰ σταθῇ ἔμπροσθεν τοῦ δικαστικοῦ θρόνου τοῦ Χριστοῦ, ὅσον καὶ ἂν ἤμεθα νῦν ἀδιάθετοι νὰ ἐνθυμώμεθα ἢ νὰ συλλογίζώμεθα περὶ τῶν τοιούτων.

Πόσον διάφορος τοῦ δικαστικοῦ θρόνου ὁ θρόνος τῆς χάριτος! Εἰς τοῦτον παρίσταται ὁ μέγας ἡμῶν Ἀρχιερεὺς Ἰησοῦς Χριστὸς, ὁ εἰς Μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, πάντοτε ἐντυγχάνων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, καὶ ἐπικαλούμενος ὑπὲρ αὐτῶν τὰ σωτήρια πάθη του· ἀλλ' ἔμπροσθεν τοῦ δικαστικοῦ θρόνου φωνὴ Μεσίτου δὲν ἀκούεται. Ἐν ὅσῳ ὁ Λυτρωτὴς κἄθηται ἐπὶ τοῦ θρόνου τῆς χάριτος, ὅλα τὰ ἑκατομμύρια τοῦ ἀνθρωπίνου γένους ἔχουσι τὸ ἐλεύθερον νὰ προσέρχωνται εἰς αὐτὸν μετὰ δακρύων μετανοίας, ἐξομολογήσεων, καὶ προσευχῶν, πεποιθότες εἰς τὸ ἔλεος